

Ung mans väg till ena skola

Javisst! Däruppe på ett av de uppstiftade pappersarken på anslagstavlan över intagna elever kunde jag läsa: *Granquist Carl Eje, klass 1⁵b*. Full fart ner till Rahléns på Tingvallagatan och köpa mössa, en sådan där svart skärmmössa med silverörn, som bevis på att jag var elev, jag, vid Karlstads Högre Allmänna Läroverk!

Så begynte med höstterminen 1936 en tioårig vandring genom korridorer och klassrum, genom klasser och stadier, på trottoarer och gator dit och hem. Tio år av åtta möjliga, om jag skall försöka skämta bort slarverns skolarbete, som underkändes en gång i realskolan och en gång i gymnasiet.

Ett litet försvar för de två åren i realskolans 4⁵ b skulle möjligen kunna vara, att det tog många veckor att med doktor Högströms hjälp kurera en lunginflammation på 1930-talet, många veckor hemma i sängen med katastrofala kunskapsluckor som följd. Ett år för mycket i gymnasiet var dock skam till sägandes ett år för mycket. Bara att erkänna att bollspel och lek med damer, icke blott kortlekens fyra, prioriterades på studiers och läxläsningens bekostnad. Men roligt hade vi.

Som herrhagspojke gick jag för det mesta till fots med än här än där anslutande skolkamrater, även om cykeln kom till användning alltemellanåt. Sträckan från mitt hem på John Ericsonsgatan 33 - Värmlandsgatan - Filaregatan - Verkstadsgatan - Gjuteribacken över Anckersbron - Karlbergsgatan förbi flickskolan, fängelset, brandstationen, över parkremsan förbi Tabernaklet snett över Tingvallagatan förbi Saluhallen och gymnastikhuset till skolbyggnaden i den stora, grusade skolgårdens bortre del åt torget till var inte längre än att jag också hann hem på frukostrasten.

Det hände den här tiden inte så mycket i denna del av stan, gator, hus och miljöer förblev sig lika år efter år, tills förändringens vindar började blåsa på sextio-sjuttitalen också i kvarteren där jag gått.

Borta är nu mitt barndomshem i morfars, ritaren och ingenjören Adolf Anderssons hus, borta är hörnhuset, där skeppshandlaren Otto Hansson bodde med sina vackra döttrar, borta är Gillstedts stora hyreshus högre upp i backen, borta är köpmannen och fastighetsmäklaren Fritz Johanssons pampiga trevåningshus vid Långgatan med kupol på taket. Därmed också hans diversehandel med ingång i hörnet, Walter Pfändtners konditoriskola i källaren vid Värmlandsgatan och Hanna Larssons konditori utmed Långgatan. Det huset hade även i en framtid kunnat pryda sin plats, men de andra hade nog gjort sitt under sex-sju decennier.

Borta är givetvis och gudskelov ”stadshusa”, någon institutions tre gråmålade hus för mindre bemedlade på hörntomten på andra sidan Långgatan, men kvar står det på sin och min tid välkända Bergson & Söners komplex med sitt sneda hörn vid Herrhagsgatan, så även huset mitt emot, dock utan fru Torpmans påvra kafé och bokhandlarns butik i hörnet.

Snett över den breda korsningen står ännu ”Rallerslôte” som en trubbig flervåningskil i mötet mellan Sundbergs- och Herrhagsgatorna, med andra näringsidkare i bottenplanet än dåtidens skomakare, tobakshandlare, charkuteri och frisör, som gärna sålde sprithaltigt Hega rakvatten att halsa av de oemotståndligt törstiga i pissoaren på den lilla trekanten mitt emot. Luktade i och för sig bättre än vartill den var avsedd.

Borta är den bräckliga trähusraden utmed Filaregatans södra sida, borta är Svanbomska villan på kullen i parken mitt emot, borta är Karl Magnussons lilla gröna stuga liksom plåtslagare Gunns vita stuga med verkstad inne på tomten mot Verkstadsgatan.

Borta är Axel Johanssons stuga och uthuset med hans glassfabrik, borta är affärskiosken med sin växlingsrika branschhistoria, likaså Stedenfeldts trälejon därinnanför, borta är ”Larsson i backen”, det lilla tvåvåningshuset med speceriaffär i källarvåningen, etthundratrettio år senare ersatt av någonting högt och smaklöst i bjärt rödorange.

Kvar står den väldiga, tegelröda verkstadslängan, men ombyggda för andra ändamål är sedan länge lokalerna och den stora gjuterihallen med jordgolv och högt i tak. Idag lyser inga glödande, gnistrande järnsmältor genom smutsiga fönsterrutor, idag ses inga arbetare med sotiga ansikten i svartsmutsiga overaller och snedslitna träskor vandra mellan hem och verkstad.

Borta är ”Anckersbroa” med sina många, sexton vill jag minnas, järntrappsteg upp till plankplatån över Pråmkanalen och lika många ner på andra sidan, ersatt av en bekvämare och lägre, trapplös gång- och cykelbro över en kanal utan prämar och bogserbåtar med krav på mastfri höjd.

Gångvägar och gator är desamma men gruset sedan länge dolt under asfalt. Tågen dundrar alltjämt över järnvägsbron, men borta är kanalsmedjan med ässjans glödande kol och smeders gnistrande släggslag mot glödgade järnstycken.

Flickskolan hyser inte längre skönheter, som ögat gärna sökte bland hage- och hopprepshoppande, stimmiga och armkroksgående flickor på skolgården bak trästaketets spjälor. I fängelsets cellfönster syns inte längre olycksaliga interners bleka ansikten. Det inhägnade träd-gårdsområdet mellan järnväg och gata, där de ibland sågs sköta odlingar av skilda slag, har steriliserats till parkeringsplats och den pietetsfullt renoverade fängelsebyggnaden hyser idag lyckligare lottade hotellgäster och personal med andra uppgifter än fängsvaktarnas.

Brandstationens rödlackerade utryckningsfordon med massiva gummihjul och stegar blänker inte längre i den forna lasaretsbyggnadens breda dörröppningar, Tabernaklets mörkgrå hörn är sig likt, men innehållet annorlunda. Till det yttre sig lik är också Saluhallen mitt emot, den fordom enorma affärslokalen med sina många, vägglösa butiker för allt som tänkas kunde i matväg, fiskar från hav och insjö på krossad is, kaffe, te och kryddor, ost och charkuterivaror, mjölk och grädde, karameller och konfekt. Varors specifika dofter, varors blandade dofter i en oförglömlig saluhalls atmosfär.

Läroverkets lärare och elever är att gratulera till dessa stora, väl inredda, ändamålsenliga lokaler utan de dofter, som den gästande nostalgikern och studenten från anno dazumal känner, som om det vore igår

Tio års vandringar fram och tillbaka, tio läsår fyra gånger om dagen, många tusen gånger. Visst var det en förmån att få bo hemma på rimligt gångavstånd från skolan till skillnad mot de många, som kom annorstädes ifrån. De långväga inackorderade, några i förhyrda rum eller smålägenheter, andra pendlade med tåg och buss med smörgåspaket och mjölkflaskor i portföljer och ryggsäckar.

Det är nu över sextio år sedan jag som nybakad student gick den där vägen sista gången mellan läroverk och hem. Jag sänder en tacksamhetens tanke till mina kära föräldrar, som hade tålmodet att låta slarvern hålla på till dess han tog sin examen, till dess han den 1 juni 1946 stod där på läroverkets stentrappa åt skolgården till, med sin vita mössa. Och framför sig ett långt, privilegierat liv med pliktskyldig militärtjänst, fyrtio år i svensk industris tjänst och ett okänt antal år som pensionär i den goda livskvalitetens Filipstad, ett acceptabelt substitut för staden i mitt hjärta.

I september 2007/Carl Eje Granquist.